

**Topstukken
uit de Bibliotheek Wageningen UR:
geschiedenis van wetenschap
in woord & beeld**

Voorjaar 2008

**Speciale Collecties Bibliotheek Wageningen Universiteit &
Researchcentrum**

**open ma.-vr.: 09.00-12.30; vanaf 10/9: 08:30-17:30
bezoek: Forum, gebouwnr. 102; Droevendaalsesteeg 2**

post: Postbus 9100. 6700 HA Wageningen.

tel: 0317-482701 / 482299; fax: 0317-484761

E-mail: speccoll.library@wur.nl / url: <http://www.library.wur.nl/speccol>

Topstukken uit de Bibliotheek Wageningen UR: geschiedenis van wetenschap in woord & beeld

Voorjaar 2008

Speciale Collecties Bibliotheek Wageningen Universiteit & Researchcentrum
open ma.-vr.: 09.00-12.30; vanaf 10/9: 08:30-17:30
bezoek: Forum, gebouwnr. 102; Droevendaalsesteeg 2

post: Postbus 9100. 6700 HA Wageningen.

tel: 0317-482701 / 482299; fax: 0317-484761

E-mail: speccoll.library@wur.nl / url: <http://www.library.wur.nl/speccol>

Topstukken uit de Bibliotheek Wageningen UR: geschiedenis van wetenschap in woord & beeld

15 december 1863 op Ceribon aan het werk was. Fotograferen in die tijd ging nog met een lange sluitertijd gepaard. De gevangen tijger leefde waarschijnlijk nog en heeft zo bewogen dat hij aanvankelijk op de foto zelf niet zichtbaar was. Op de foto is de tijger geretoucheerd, met inkt, aan gebracht.

[*Photo-tentoonstelling van de Bond van Nederlandsche Tuinarchitecten (BNT) in 1940-1941*].

[*Amsterdam*]: [B.N.T.], 1940. FORUM R373A01 (*Fotocoll.*) ; FORUM R385A171 (*Ontwerpen*)

|

Tentoonstellingsmateriaal op kartonnen panelen voor een rondreizende tentoonstelling ter promotie van het werk van de belangrijkste Nederlandse tuin- en landschapsarchitecten. Deze tuin te Voorschoten werd ca. 1938 ontworpen door Jan T.P. Bijhouwer. Van 1916 tot 1921 studeerde hij in Wageningen, waar hij in 1926 promoveerde op een geobotanisch onderwerp. In 1933 vestigde hij zich als particulier tuin- en landschapsarchitect in Velsen. Aan de Landbouwhogeschool werd hij achtereenvolgens aangesteld als docent tuinkunst (1936), lector tuinarchitectuur (1939) en hoogleraar tuin- en landschapsarchitectuur (1946). Hij blies onder meer de vakken plantengeografie en -sociologie nieuw leven in. Bijhouwer was ook in het buitenland veel gevraagd. Zo gaf hij colleges in de Verenigde Staten, Denemarken, Duitsland en Engeland. Zijn eigen tuinarchitectenbureau kon hij naast al deze activiteiten steeds handhaven. De periode-Bijhouwer loopt parallel met de verbreding van het vakgebied van tuin- naar landschapsarchitectuur, mede door zijn inbreng op dit terrein

Topstukken uit de Bibliotheek Wageningen UR: geschiedenis van wetenschap in woord & beeld

A. Woord & geschrift: boeken & tijdschriften, pamfletten & kwekerscatalogi

Crescentius, P.

In commod[or]u[m] ruralium cum figuris libri duodecim

[*Speyer*]: [*Peter Drach*], 1490. - FORUM R333F14

|

Dit boek van Pietro de Crescenzi of Petrus Crescentius in het Latijn uit 1490 is de eerste gedrukte én geïllustreerde verhandeling over de landbouw uit de beginperiode van de boekdrukkunst. Boeken uit die periode van 1450 tot 1500 worden incunabelen of wiegendrukken genoemd. Dit oudste boek uit de collectie van Bibliotheek Wageningen UR is tevens onze enige incunabel. De tekst van de Italiaan Crescentius stamt uit ca. 1300 maar is ook grotendeels gebaseerd op teksten van oude Romeinse landbouwschrijvers, de zogenaamde 'Scriptores rei rustica', zoals Cato, Columella, Varo en Palladius. Het is geschreven voor landheren die comfortabel van de opbrengsten van hun land wilden leven. Er is veel aandacht voor de botanie omdat planten behalve voor voeding voor medische doeleinden werden gebruikt ten behoeve van mens en dier. Dat het boek niet echt voor boeren geschreven is, blijkt ook uit de aandacht voor de valkenjacht en het houden van duiven (om de mest voor de siertuin); beiden 'heerlijke' rechten die voor boeren verboden waren. De illustraties zijn houtsneden die deels ontleend zijn aan andere werken zoals de Hortus Sanitatis van Meydenbach. De bibliotheek bezit ook een Duitse vertaling uit 1518.

Tulpenboek van P. Cos

Verzameling van een meenigte tulipaanen, naar het leven geteekend met hunne naamen, en swaarte der bollen, zoo als die publicq verkogt zijn, te Haarlem in den jaare A. 1637, door P. Cos, bloemist te Haarlem

Haarlem: [s.n.], 1637. - FORUM R362B03

|

Hét topstuk uit de collectie is deze manuscript kwekerscatalogus uit het hoogtepunt van de tulpenwindhandel of Tulpomanie waarbij tulpen zoals de Viceroy voor 3.000 tot 4.200 florijnen per bol werden verkocht. Wereldwijd zijn er ca. 30 unieke tulpenboeken bekend uit de zeventiende eeuw. Dit

Topstukken uit de Bibliotheek Wageningen UR: geschiedenis van wetenschap in woord & beeld

exemplaar is bovendien uniek omdat naam van de tulp in de afbeelding is opgenomen en de verkoopprijs en het gewicht per bol is bijgeschreven. Bevat 54 ingebonden gouaches, ongesigneerd; met 12 toegevoegde tulpentekeningen o.a. van [Pieter] Holsteijn de Jonge en Pieter Schagen; 7 anjertekeningen en 2 overige bloemtekeningen, ongesigneerd.

Soet, I.

Floraas swijmel-snicken,

[S.l. : s.n.], 1636. - FORUM R337A25,17

&

Woude, van der

Tooneel van flora : vertonende: grondelijke redens-ondersoeking, van den handel der floristen : ghespeeld, op de spreucke van Anthonius de Guevara: een voorsichtich eerlijck man; sal altijd meer ghedulden, dan straffen.

't Amsterdam: ghedruckt by loost Broersz., 1637. - FORUM R337A25,20

|

Aan het einde van de zestiende eeuw kwamen de eerste tulpen naar Nederland. Omdat ze toen nog zeldzaam waren, werden er flinke prijzen voor gevraagd. Plotseling kwamen er als bij een toverbal ook strepen of 'vlammen' in een tulpenbloem voor die het vorige jaar nog effen was geweest. Dat was zo ongekend dat de prijzen dramatisch verder bleven stijgen. Op het hoogtepunt van de tulpenwindhandel liep dit zo uit de hand dat veel er kritiek in de vorm van zogenaamde tulpenpamfletten kwam op deze speculatie. Er werd de spot gedreven met de floristen die alleen maar op geldelijk gewin uit waren. Links een pamflet waarin de godin Flora als hoertje wordt betiteld. Het rechter pamflet is een voorbeeld van diegenen die de liefde voor deze door God gegeven bloem verdedigden: "Soo 't God geeft, moet 't ons behagen". De tulpenpamfletten en het tulpenboek van Cos zijn aangekocht bij een veiling van topstukken uit de bibliotheek van de kwekersfamilie Krelage en te bestuderen in de [Wageningen Tulip Portal](#).

Topstukken uit de Bibliotheek Wageningen UR: geschiedenis van wetenschap in woord & beeld

kennis van kon nemen. Ondanks hun klein formaat zijn de afbeeldingen rijk aan detaillering en minutieus met de hand gekleurd.

Kroon, H. M.

De koe : groot model (half levensgroot), aanschouwelijk uit- en inwendig voorgesteld door beweegbare platen.

Deventer: Kluwer, 1912. - FORUM R391D23 ; FORUM RPK.IF-04 ; FORUM RPK.IF-05

|

Eind negentiende eeuw wordt er veel aandacht besteedt aan nieuwe onderwijsmiddelen om studenten aanschouwelijk les te kunnen geven. Modellen en wandplaten doen hun intree in het klaslokaal. Vooral Duitsland is een voorloper op dit gebied door uitgebreide series wandplaten en boeken met beweegbare platen te produceren. Vooral de botanie en zoölogie zijn populair maar ook de toegepaste wetenschappen. Uitgeverij Kluwer zorgt sinds 1894 voor een Nederlandse reeks met eigen teksten. In de serie komen vooral landbouwplanten en -dieren maar ook verschillende motoren en de Vrouw (tekst: Aletta Jacobs). De Koe en het Paard zijn beiden ook als half levensgroot uitgegeven.

De ideale tuin, ca, 1700. – Schaal 1:500. – [S.l. : s.n.], ca. 1970.

|

Maquette gemaakt ten behoeve van het onderwijs in de Landschapsarchitectuur in de jaren zeventig.

Gezigten en tijpen van het land Kandanghauer, [Cheribon] Java.

[Batavia?]: [F.N.G. Mersen Senn van Basel], 1861. - FORUM R360A- Fotocoll. (HH831)

|

Foto's op karton met op de achterkant een ovaal naamplaatje geplakt: F.N.G. Mersen Senn van Basel fait. Frans Nicolaas Gerard Mersen Senn van Basel (Den Haag, 4-10-1818 - Batavia, 14-11-1873) was administrateur van de onderneming Kandanghauer. Hij had mogelijke fotografische connecties met James Page van de bekende firma Woodbury & Page, die tussen 30 juni en

Topstukken uit de Bibliotheek Wageningen UR: geschiedenis van wetenschap in woord & beeld

Deze ets is afkomstig uit de Springercollectie, die onderdeel uitmaakt van de collectie TUiN. De gegevens van dergelijke documenten zijn opgenomen in de databank TUiN, waarin zich ook beschrijvingen bevinden van historische en bestaande Nederlandse tuinen.

In 1643 kocht de raadpensionaris en dichter Jacob Cats gronden aan in de duinen tussen Den Haag en Scheveningen. De aanleg van Sorghvliet is te beschouwen als een goed voorbeeld van een Hollandse 'villa suburbana', zoals die in de zestiende eeuw in Italië werd aangelegd. In 1675 werd Hans Willem Bentinck, de latere superintendant van de tuinen van Willem III en Mary in Nederland en Engeland, eigenaar. De aanleg van de Parnassusberg, de cirkelvormige doolhof, de moes- tuinen en boomgaarden en een halfcirkelvormige oranjerie buiten het omgrachte terrein dateren uit zijn tijd. In de achttiende eeuw werd Sorghvliet in opdracht van Willem Bentinck in landschapsstijl veranderd. De Staat der Nederlanden werd in 1955 eigenaar en in 1961 werd het tegenwoordige Catshuis als ambtswoning van de minister-president in gebruik genomen.

Panzer, Georg Wolfgang Franz.

Faunae insectorum Germanicae initia = Deutschlands Insecten / hrsg. von G.W.F. Panzer

Nürnberg, [1793-1809]. - Heft 1-108 + Doos losse prentjes. - FORUM R353D01/E02

|

In 1791-1792 publiceerde de jonge graveur Jakob Sturm (1771-1848) in Nürnberg een set van 100 handgekleurde kopergravures met afbeeldingen van insecten. Deze illustraties inspireerde de arts en entomoloog Georg Wolfgang Franz Panzer (1755-1829) om een dergelijke uitgave te maken op een veel grotere, wetenschappelijke schaal. Hij begon in 1792 en in twintig jaar verschenen er 109 afleveringen van de *Faunae Insectorum Germanicae Initia* (Nürnberg, 1792-1809) in kleine mapjes met elk 25 handgekleurde afbeeldingen van Sturm en losse tekstblaadjes met een korte beschrijving van Panzer. Vanaf 1813 tot 1844 is het werk nog door anderen voorgezet tot 190 afleveringen. In de tijd van Verlichting waren er al veel prachtige geïllustreerde, en dus kostbare werken over insecten verschenen. Sturm koos er bewust voor om in een klein formaat (11x15 cm) te werken, in afleveringen zodat ook de minder gefortuneerde insectenliefhebber hier

Topstukken uit de Bibliotheek Wageningen UR: geschiedenis van wetenschap in woord & beeld

Moninckx, Jan

Planten en gewassen tot Commelyn Horti medici

[Amsterdam]: [Moninckx], 1691. - FORUM R362B05

Manuscript met de oost-indische inkttekeningen voor de gravures van plaat 1 tot 110 van deel 1 van:

&

Commelin, Jan & Casper

Horti medici Amstelodamensis rariorum = Beschryvinge en curieuse afbeeldingen van rare vreemde gewassen vertoont in den Amsterdamsche kruyd-hof.

Amstelodami: P. et J. Blaeu : Abrahamum a Someren, 1697,1701. - 2 dl. - FORUM R333A12

DI. 1: Oost-, West- Indische en andere gewassen / Jan Commelin ; [tek. door J. Moninckx]. 1697

|

In 1682 werd de Amsterdamse Hortus Botanicus opgericht onder leiding van Jan Commelin. Met behulp van de V.O.C. probeerde hij zoveel mogelijk exotische planten te verzamelen om de oudere Leidse Hortus naar de kroon te steken. Om de collectie te promoten werd een ambitieus project gestart om alle planten te laten afbeelden door gerenommeerde botanische tekenaars en daarvan een gedrukte catalogus te laten maken. In 9 banden werden 425 prachtige plantenaquarellen vervaardigd onder leiding van Jan Moninckx. Ook Alida Withoos en een dochter van Maria Sybilla Merian, Johanna Helena Herolt-Graff, werkten hier aan mee. Voor de graveur waren de aquarellen echter te complex. Jan Moninckx heeft toen in Oost-Indische inkt een aftekening gemaakt voor alle prenten van deel 1 die door de graveur zijn overgezet op plaat waardoor de afbeeldingen in deze catalogus in spiegelbeeld zijn.

Merian, Maria Sybilla

Over de voortteeling en wonderbaerlyke veranderingen der Surinaamsche insecten, waar in de Surinaamsche rupsen en wormen, met alle derzelver veranderingen, naar het leeven afgebeeld en beschreeven worden; zynde elk geplaatst op dezelfde gewassen, bloemen en vruchten, daar ze op

Topstukken uit de Bibliotheek Wageningen UR: geschiedenis van wetenschap in woord & beeld

gevonden zyn: beneffens de beschryving dier gewassen : waar in ook de wonderbare padden, hagedissen, slangen, spinnen t' Amsterdam: by Jean Frederic Bernard, 1730. - FORUM R342A11-2

|
Maria Sybille Merian is bekend geworden als de ondernemende vrouw die samen met haar dochter Dorothea rond 1700 een reis naar Suriname ondernam om daar de insecten en hun metamorfose van larve tot volwassen dier met eigen ogen te bestuderen. Het was gebruikelijk in die tijd dat kunstenaars zoals Merian tekeningen maakten van nieuw ontdekte soorten maar Merian bestudeerde ze ook echt en publiceerde haar bevindingen in lijvige boekwerken met prachtige illustraties. Zij deed in haar empirische studie van de natuurlijke historie een wetenschappelijke kennis op die verder ging dan die van de wetenschappers van hun tijd. Dit boek is samengebonden met haar andere meesterwerk de Europese insecten. De Bibliotheek heeft ook een handgekleurde editie, een zeldzame piratendruk uit 1768 die momenteel is uitgeleend aan het Rembrandthuis voor een grote overzichtstentoonstelling over Merian.

Nozeman, C.; Houttuyn, M. Nederlandsche vogelen : volhens hunne huishouding, aert en eigenschappen beschreeven, alle naer 't leven nieuw en naeuwkeurig geteekend / [door] Cornelius Nozeman en Martinus Houttuyn Amsterdam : C. Sepp, 1770-1829. - 5 dl. - FORUM R337A05 (dl. 5 ontbr.)

|
De 18-de eeuwse natuurlijke historie wordt gekenmerkt door een behoefte aan ordening van de vele, nieuwe soorten en systematiek in de naamgeving die tot het classificatiesysteem van Linnaeus leidde. Linnaeus stelsel werd in Nederland ingevoerd door Martinus Houttuyn. Hij is ook de tweede auteur van dit mooiste en beste vogelboek uit die tijd. Nozeman had van de overheid toestemming om het hele jaar vogels te vangen en te schieten. Het werd uitgegeven in afleveringen met tussen de 4 en de 6 platen per jaar. Het vijfde deel zou pas in 1829 verschijnen. De voltooiing nam 59 jaar in beslag en was grotendeels te danken aan de vasthoudendheid van de drukkersfamilie Sepp waarvan Christiaan Sepp ook de prachtige platen maakte. Het bijzondere aan dit werk, vergeleken met andere uitgaven uit deze tijd is de natuurlijke houding van de vogels, die bovendien soms afgebeeld zijn in hun eigen omgeving of nest met hun eieren.

Topstukken uit de Bibliotheek Wageningen UR: geschiedenis van wetenschap in woord & beeld

planten en raria en luxe buitenplaatsen lieten aanleggen. De kunstenaars kregen de opdracht de collecties te documenteren met hun tekeningen. Ook Pieter Withoos verkeerde in die kringen. Zijn specialiteit was het afbeelden van vogels, vlinders en andere insecten. Zijn werk was zeer geliefd en komt in tal van verzamelingen voor. Hij is ook bekend als de maker van twee tekeningen van de witte dodo. Deze tekening van vijf vlinders en drie andere insecten maakt onderdeel uit van het [Konstboek van Simon Schijnvoet](#). Hiertoe behoren ook de vlindertekeningen van Alida Withoos, Johannes Bronckhorst (2x) en Pieter Holsteyn.

Acquet, H. J. d [Arbores, frutices, bulbi, plantae, ad vivum coloribus pictae]. [Delft]: [s.n.], 1670. - FORUM R362D01

|
Verzameling ongebonden gouaches met een handgeschreven index: *Register van boomen, heesters, bolgewassen en planten volgens hunne folioos in dit omslag leggende*. Een van de belangrijkste verzamelaars in Holland was Hendrick d'Acquet (1632-1706), doctor in de geneeskunde, stadsdokter van Delft, schepen en burgemeester. Hij bracht een grote verzameling naturalia, planten en dieren, bijeen. D'Acquet probeerde de natuur in kaart te brengen door deze te verzamelen en ook door opdracht te geven hen in hun oorspronkelijke omgeving na te tekenen. Bovendien liet hij zijn vergankelijke naturalia door kunstenaars vereeuwigen. Van de verzameling van D'Acquet zijn drie banden met ca. 750 afbeeldingen bekend; twee met bomen, kruiden en exotische planten; en een met torren, vlinders en slangen. Wageningen heeft een deel met alleen planten. De collectie is bijzonder omdat de datering soms eerder is dan voorheen werd aangenomen dat de planten in Nederland voorkwamen.

Avelen, J. van (tekenaar en graveur), Een der schoonste Gesigten van 't Vermaarde Perk van Sorgvliet [S.l.] : N. Visscher, ca. 1695. - Vogelvluchtperspectief met legenda, ingekleurd. - FORUM TUiN 01.1035.06

|

Topstukken uit de Bibliotheek Wageningen UR: geschiedenis van wetenschap in woord & beeld

C. Beeld: tekeningen, prenten, foto's & 3D

Sprenger, A. M.

[Verzameling schilderijen van stillevens met appels].

[S.l.: s.n.], 1910. - FORUM RPK.VIII-A-05

|

Enige jaren na zijn studie aan de Tuinbouwschool te Wageningen werd A.M. Sprenger in 1917 leraar en een jaar later hoogleraar Tuinbouwgewassen in Wageningen. In 1923 werd door Professor Sprenger Laboratorium voor Tuinbouwplantenteelt opgericht. Daar werd onderzoek gedaan in samenwerking met het bedrijfsleven naar bewaar technieken voor transport en de fabricage van zuivere dranken uit verschillende fruitsoorten. Maar het liefst had Sprenger kunstschilder willen worden. Hij wist zijn wetenschappelijk werk te combineren met zijn passie voor schilderen door vooral nieuwe appelrassen in zijn stillevens af te beelden. Wageningen heeft zes van zijn schilderijen en een aantal reproducties met door de Nederlandse Pomologische Vereniging goedgekeurde rassen. Veredelde appelrassen werden door hem van 'koninklijke' namen voorzien. De Prinses Beatrix werd in 1950 gekeurd als zijnde: vruchtvlies sappig en zacht; smaak friszuur.

Viinders van Alida Withoos, Johannes Bronckhorst, Pieter Holsteijn en Pieter Withoos

[Konstboek : verzameling ingekleurde prenten en waterverfschilderingen met botanische illustraties].

[Amsterdam?]: [s.n.], 1690-1700. - FORUM R355A Bot.ill.

|

In de voorbereiding voor deze Topstukken-tentoonstelling is een tekening gevonden van [Pieter Withoos](#). Pieter is een broer van Alida Withoos. Van haar heeft de bibliotheek zes tekeningen en een virtuele tentoonstelling, [Alida Withoos](#), botanische kunstenaar. Hun gouaches illustreren een interessant stukje geschiedenis van de Gouden Eeuw toen Nederland een hoofdrol speelde op het wereldtoneel in de handel, wetenschappen en de kunst. Kunstenaars zoals zij en Maria Sybille Merian werkten voor rijke burgers, zijdehandelaren en VOC-bestuurders die privéverzamelingen van

Topstukken uit de Bibliotheek Wageningen UR: geschiedenis van wetenschap in woord & beeld

Kops, Jan e.a.

Flora Batava : of afbeelding en beschrijving van Nederlandsche gewassen Te Amsterdam [etc.]: by J.C. Sepp en Zoon [etc.], 1800-1934. - 28 dl. - FORUM R353C01

|

De vorige locatie van de bibliotheek, het Jan-Kopshuis, is vernoemd naar deze Jan Kops maar niet vanwege dit werk. Kops studeerde aanvankelijk theologie en werd in 1788 predikant te Leiden. Vanwege zijn grote belangstelling voor de botanie en de landbouw ging hij zich steeds meer aan deze zaken wijden. In 1800 werd hij aangesteld als "commissaris tot de zaken van de landbouw"; een soort prototype van een landbouwminister. Kops werd in 1815 hoogleraar landhuishoudkunde en kruidkunde in Utrecht en later ook nog rector magnificus. De Flora Batava is hét monumentale werk over de in Nederland voorkomende planten. Kops liet door kunstenaars nieuwe tekeningen maken. Wageningen bezit de originele tekeningen van de eerste 13 delen die zijn uitgegeven bij J.C. Sepp & Zoon. Van de eerst 7 delen zijn de tekeningen bij de gedrukte handgekleurde prenten ingebonden waardoor we nu goed kunnen vergelijken hoe de graveur meestal te werk ging om een mooie compositie te maken. In dit geval heeft hij zelf de afbeelding spiegelverkeerd op de drukplaat gezet.

Knoop, Johann Hermann

Pomologia, dat is beschryvingen en afbeeldingen van de beste soorten van appels en peeren, welke in Neder- en Hoog-Duitsland, Frankryk, Engelland en elders geagt zyn, en tot die einde gecultiveert worden

Te Leeuwarden: by Abraham Ferwerda, 1758. - FORUM R341A01-1 ; R344A22 ; R341G09

|

De Duitser Knoop was hovenier aan het hof van de Friese stadhouders te Leeuwarden. In die hoedanigheid heeft hij daar de Prinsentuin aangelegd en ook de aardappel als eerst bij de Oranjes op tafel gezet. Nadat hij wegens overmatig drankgebruik was ontslagen schreef hij meerdere publicaties over tuinbouwgewassen. Het boek "Pomologia" bevat 12 appelplaten met 103 afgebeelde en 125 beschreven appelrassen en 8 perenplaten met 82 getekende en 92 beschreven perenrassen en is geïllustreerd met handgekleurde platen. Het werd een ware bestseller die een aantal malen in

Topstukken uit de Bibliotheek Wageningen UR: geschiedenis van wetenschap in woord & beeld

de achttiende eeuw in grote oplage is herdrukt en ook in meerdere talen vertaald. Ook nu is er nog steeds grote belangstelling voor:

&

*Pomologia & fructologia bewerkt door C.M. Ballintijn
Smilde: Stichting Fruithof, 2002. - FORUM DISK-1043*

CD-ROM bewerking van de oorspronkelijke uitg.: Pomologia, 1758 en Fructologia, 1763. Het boek "Fructologia" geeft uitgebreid informatie over teelt en gebruik van kweeën, kersen, pruimen, abrikozen, perziken, amandels, vijgen, druiven, kastanje, okkernoot, hazelnoot, mispel, moerbij, framboos, braam, aalbes, kruisbes, berberis en kornoelje. Latere werken van Knoop betreffen de moeskruiden en dendrologia.

A. C. van der Schoot, , Zonen

*Serie kwekerscatalogi van A. C. Van Der Schoot & Zonen te Hillegom
Hillegom: A. C. Van Der Schoot & Zonen, 1929-1956. - FORUM BOX
E00312*

|
Deze serie kwekerscatalogi is een van de ongeveer 1.000 Nederlandse kwekers waarvan de catalogi uit de periode 1840-1950 in het kader van Metamorfoze zijn geconserveerd, verfilmd en gedigitaliseerd. De Wageningse verzameling van ca. 35.000 internationale kwekerscatalogi (1830-nu) is eind negentiende eeuw gestart door de indertijd internationaal vermaarde Haarlemse kwekersfamilie Krelage. Waarschijnlijk is de collectie rond de Tweede Wereldoorlog geschonken aan de bibliotheek van de toenmalige Landbouw Hogeschool. Binnen Wageningen is het vervolgens als onderzoeksmateriaal naar rassen en plantenveredeling ondergebracht bij verschillende instituten waarbij de verzameling substantieel is aangevuld. Een andere, voor de bloembollenexport belangrijke kwekersfamilie was Van der Schoot in Hillegom. J.B. van der Schoot was in 1849 de eerste die de export naar Amerika opzette door er zelf zes maanden als vertegenwoordiger rond te reizen voor het door zijn vader in 1830 opgerichte bloembollenbedrijf. Anton Corneille van der Schoot was een van de drie kleinzonen met een eigen bedrijf. Voor de catalogi gebruikte men de prachtige illustraties van Jan Voerman Jr (1890-1976), bekend van de plaatjes in de Verkade-albums. Door families als Krelage en Van der Schoot is Nederland internationaal bekend geworden als hét land van de tulpen en andere bloembollen.

Topstukken uit de Bibliotheek Wageningen UR: geschiedenis van wetenschap in woord & beeld

Topstukken uit de Bibliotheek Wageningen UR: geschiedenis van wetenschap in woord & beeld

De productie hiervan nam veel tijd in beslag. Binnen de landbouw en in Wageningen was de behoefte aan een nieuwe kaart groot. Daarom werd dit overzichtskaartje alvast samengesteld op grond van Geologische Kaart des Rijks 1 : 50.000 voor zover die verschenen was. Van enkele gedeelte moest gebruik gemaakt worden van nog niet gepubliceerde kaartbladen en andere bronnen. Daarmee is dit de eerste volwaardige geologische kaart van Nederland.

Royal Air Force

[Nederland : collectie luchtfoto's van de Geallieerden = The Netherlands : aerial photographs of the Allied Central Interpretation Unit from the Royal Air Force]. – Scale 1:5,000 – 1:18,000

[Medmenham]: Raf, 1943-1947. - FORUM R394 - R395 (Fotocoll.) ; FORUM RPk.IF-03

|

Deze verzameling bestaat uit ca. 91.000 luchtfoto's gemaakt van Nederland door de Allied Air Forces, die gewoonlijk Royal Air Forces worden genoemd. De meeste opnames zijn verticaal genomen maar er zijn ook foto's in vogelvlucht, de zogenaamde overboord-opname of oblique-foto. Met behulp van de stereoscoop kan een driedimensionaal beeld worden gecreëerd van de verticale foto's omdat ze voor 60% overlappen. In de oorlog werden op de foto's die manier geïnterpreteerd. Op de foto's zijn de gevolgen van de oorlogshandelingen goed te zien: gebombardeerde bruggen, bomkraters, door inundatie ondergelopen gebieden, Duitse versperringen, Engelse vliegtuigen. Maar ook oudere verschijnselen zoals zgn. Celtic fields, Hessenwegen, middeleeuwse burchten en vegetatiepatronen hebben hun sporen zichtbaar in de bodem achtergelaten. Samen met de collectie kaarten en atlassen kan zo een totaalbeeld gegeven worden van de ruimtelijke ontwikkeling van Nederland. In deze reeks van foto's zien we de Rijn van de Grebbeberg tot aan de Wageningse Berg.

Topstukken uit de Bibliotheek Wageningen UR: geschiedenis van wetenschap in woord & beeld

Thijssse, J.P.,

De bloemen en haar vrienden

Zaandam : Verkade, 1934. - Verkade album. - HAAFF Boek A 347

|

Jac. P. Thijssse (1865-1945) geldt als een van de grootste pioniers op het gebied van de natuurbescherming in Nederland. Daarnaast was hij onderwijzer / biologie leraar en schrijver van een groot aantal boeken over de natuur. Als auteur schreef Thijssse vele boeken en artikelen en was hij mede-oprichter van het toonaangevende tijdschrift 'de Levende natuur'. De voor iedereen begrijpelijke en aanstekelijke manier van schrijven over de natuur was nieuw en sprak een groot publiek aan. De serie 'Van vlinders, bloemen en vogels' en de 'geïllustreerde Flora van Nederland' werden erg populair. Nog meer bekendheid kregen de Verkade albums, waar Thijssse de teksten voor schreef en waar kunstenaars zoals o.m. Jan Voerman Jr., H. R. Wenkebach en Otto Rol de kleurige plaatjes voor tekenden.

Oudste Nederlandse seriewerk in Wageningen

Zeelands chronyk-almanach bevattende eene beschryvinge der provincie Zeeland, van deszelfs opkomst tot op deezen tegenwoordigen tyd : ten dienste der jeugd, gesteld in vragen en antwoorden, voorzien met alle het noodige, behoorende tot een almanach, alsmede veele byzonderheden, betrekking hebbende tot de provincie Zeeland voor den jaare Middelburg: Dane, 1777 -[1792?]. - FORUM R336H01

|

Behalve de gebruikelijke onderwerpen van een jaarlijks verschijnende almanak, zoals een kalender met evenementen en astronomische data met betrekking tot opkomst en ondergang van zon en maan, vloedtijden bevat deze almanak ook een uitgebreide kroniek van Zeeland bedoeld voor kinderen in de vorm van vragen en antwoorden om ze te laten kennismaken met hun eigen regionale streek en geschiedenis. Dit is tevens ons kleinste tijdschrift, zijnde 9,5 cm hoog en 9,7 cm breed. Uitgever Jan Dane liet exemplaren in zijn eigen atelier inbinden, in simpele met een houtblok bedrukte papieren bandjes die tot de vroegste Nederlandse uitgeversbanden behoren. Tegen een meerprijs kon de klant ook een exemplaar in leer of satijn bestellen al dan niet met goudstempel opdruk.

Topstukken uit de Bibliotheek Wageningen UR: geschiedenis van wetenschap in woord & beeld

Topstukken uit de Bibliotheek Wageningen UR: geschiedenis van wetenschap in woord & beeld

wateringen etc. daer in gelegen, op voetmaet in kaart gebracht. – Schaal 1:10.500

[Delft]: [’t Hooge Heemraedschap van Delflant], 1712. FORUM RPK.VI-A-09

Het Hoogheemraedschap van Delfland was het eerste waterschap dat zijn gebied zó gedetailleerd in kaart bracht. Voorheen gebruikte men de kaart van Floris Balthasars in 1611, nog tot 1692 weer opnieuw werd afgedrukt. Delfland wilde niet achterblijven bij de prachtige wandkaart van Rijnland van Johannes Dou en Stephen van Broeckhuysen en gaf de gebroeders Kruikius opdracht een nieuwe kaart te maken. In 1712 presenteerde Nicolaas Kruikius zijn nieuw opgemeten kaart die was gegraveerd op 27 koperplaten, 25 kaartbladen en 2 titelbladen, met een totale grootte van 260 x 280 cm. Door zijn volledigheid, nauwkeurigheid en prachtige ornamentale randen en versieringen is de kaart hét pronkstuk van een waterschapskaart en onmisbaar bij het bestuderen van de geschiedenis van de Delflandse plaatsen en hun inwoners. Op de kaart staan alle toen bestaande wegen, wateren, boerderijen, polders en dorpen in het gebied dat zich uitstrekt van Wassenaar tot Rotterdam en van Hoek van Holland tot Pijnacker. Dit Wageningse exemplaar is ingebonden met een ingekleurde verkleining.

Oosting, W. A. J.

Geologische kaart van Nederland. – Schaal 1:800.000. - Hierbij: Toelichting bij de geologische kaart van Nederland, schaal 1:800.000. 's-Gravenhage : Algemeen Landsdrukkerij, 1937. 15 p.

's-Gravenhage: Algemeene Landsdrukkerij, 1937. - FORUM RKK.II, Nederland

Uitgave ter gelegenheid van het Internationaal Landbouwcongres te 's-Gravenhage, 1937. Al rond 1860 was er een meerbladige geologische kaart samengesteld door W.C.H. Staring op een schaal van 1 : 200.000 en een latere verkleining voor het onderwijs. Staring beschouwde zijn kaart al als een voorlopige verkenning. Sinds zijn tijd was er veel meer onderzoek gedaan naar de Nederlandse bodem. In 1918 werd de Rijks Geologische dienst ingesteld om een nieuwe kaart onder leiding van Dr. P. Tesch te maken op een schaal van 1:50.000 in 196 kaartbladen.

Topstukken uit de Bibliotheek Wageningen UR: geschiedenis van wetenschap in woord & beeld

Ook al is de inhoud van meet af aan verouderd geweest in ieder geval betreft het een mooie kaart uit een zeer zeldzame uitgave.

Dyck, H. van,

Voorne : caertboeck van alle de dorpen en polders gelegen in den lande van Oost, ende West Voorne, mitsgaders Over Flacque resorterende inder 't Comptoir der Verpondingen 's lants van Voorne : gedaan maken door ordre en resolutie ... op den 7e Juny 1695.

[S.l.]: [s.n.], 1697. - FORUM RPK.VI-A-10

|

In de zeventiende eeuw stonden de eilanden Voorne, Goeree en Overflakkee bekend onder de namen Oost-, West-, en Zuid-Voorne. Het gebied werd bestuurd door de Staten van Voorne, die eenmaal per jaar vergaderde op het Stadhuis van Brielle. In 1695 werd door de Generale Dagvaart besloten tot het vervaardigen van een Caartboeck van Voorne. Van elke polder zou een kaart worden vervaardigd waarop elk perceel met de precieze afmeting stond aangegeven. Op die manier kon de grondbelasting nauwkeuriger worden bepaald. In 1697 was kaartmaker Heymen van Dijck al klaar. Van Dijck was geen landmeter maar heeft bestaande kaarten nagetekend in zijn eigen, karakteristieke stijl. Het kaartboek werd tenslotte gecompleteerd door een titelplaat die werd vervaardigd door Romeyn de Hooge. Deze weelderige illustratie verbeeldt het thema 'strijd tegen het water' en toont als centrale figuur een god die het land van Voorne verdedigt. Links van hem zit de godin van de landbouw te midden van haar volgelingen en rechts van hem pogen de weergoden het land met hoge golven te verzwelgen. De bekende etser Jan Luyken heeft bovendien elke polderkaart voorzien van een illustratie die een aspect van het dagelijks leven op het platteland uitbeelde

Kruikius, Nicolaes & Jacob

'T Hooge Heemraedschap van Delflant met alle de steden, dorpen, ambachten, litmaten, polders, blocken, gehugten, buerten, hofsteden, woningen, boomgaerden, tuynen, velden, sluyzen, vaerten, vlieten, stranden, duynen, dycken, wegen, kaden, molens, bruggen, meeren, dobbens,

Topstukken uit de Bibliotheek Wageningen UR: geschiedenis van wetenschap in woord & beeld

B. Cartografische informatie: Kaarten, Atlassen & Luchtfoto's

Sgrooten, C.

Gelriae, Cliviae, finitimorumque locorum verissima descriptio. - Schaalvermelding: 5 Milliarum parua = 7,5 cm. 5 Milliarum mediocria hec scala continet = 8,8 cm. 5 Maxima quinque miliarum hic gradus designat = 9,8 cm [Antverpiae: apud Aegid. Coppenium Diesth], 1570. FORUM RPK.I,241

|

De eerste atlas, in de zin van een boek dat in een zekere oplage bij een uitgever verschijnt en kaarten van gelijk formaat bevat die speciaal voor die uitgave zijn vervaardigd, was Theatrum Orbis Terrarum (= wereldtoneel) van Abraham Ortelius (1527-1598), verschenen te Antwerpen in 1570, een folioatlas met 70 actuele kaarten die inhoudelijk op elkaar waren afgestemd. Er zijn 41 edities van bekend die tot 1612 in verschillende talen werden gepubliceerd. Bibliotheek Wageningen UR heeft twee kaarten uit die atlas die deel uit maken van een belangrijke collectie kaarten en atlassen, zowel oude als moderne, bij de afdeling Speciale Collecties. Deze kaart is gebaseerd op het werk van Christiaan Sgrooten die in 1557 door Philips II werd benoemd tot koninklijk geograaf. Voor deze kaart kreeg Sgrooten geen octrooi en privilege omdat er wat onnauwkeurigheden in zaten, vooral voor de Veluwe en de Graafschap. Ortelius kon zodoende de kaart in verkleinde vorm opnemen in zijn atlas. De kaart van Sgrooten is nog tot halverwege de 17e-eeuw als basis gebruikt voor nieuwe kaarten, o.a. door Willem Janz Blaeu. De kaart is ook van belang door de kunstige manier waarop reliëf in het landschap werd afgebeeld. Voor de moderne kaartlezer is het even wennen dat het Noorden niet boven is.

Boonacker, S. W.

Caerte vande Broecker-Meir met de lanckte ende breete van yder cavel daer in ghetekent, in roeden, voeten, duymen, Rijnlandtsche maet, doende twaelf voeten een roed, en twaelf duymen een voet. Alles mae dat de zelfde inde laeste metinge by my ondergheschreven zijn bevonden.

[S.l.: s.n.], 1629. - FORUM RPK.I,089

|

Topstukken uit de Bibliotheek Wageningen UR: geschiedenis van wetenschap in woord & beeld

Manuscriptkaart van de Broekermeerpolder in Waterland, Noord-Holland die werd opgemeten door de Edamse landmeter en kaartmaker Sijmon Willemszoon Boonacker. Boonacker maakte deel uit van een kleine 'Edamse' school van cartografen in de zeventiende eeuw die bekend waren om hun nauwkeurige navigatiekaarten, of zoals Boonacker door grootschalige kaarten van regionale betekenis. Hij was vanaf 1620 vooral betrokken bij inpolderingen en landaanwinningen zoals de Purmer (1620-1629), de Broeker-, Buiksloter- and Belmermeren (1627-1629) en de Wormer (1625-1627). Van de Buikslotermeer hebben we ook een manuscriptkaart van hem. Tesamen met de Belmermeer werden de drie kaarten op een blad uitgegeven in druk door Judocus Hondius in 1628 en later opgenomen in de Atlas Major van Willem Blaeu, 1662.

Mercator, G., Hondius, J.

[L' Atlas ou meditations cosmographiques de la fabrique du monde et figure diceluy.

[Amsterodami: sumptibus et typis aeneis Judoci Hondij], 1613. - FORUM R343A02

|

Deze atlas van deze Vlaamse Gerard Mercator is de oudste atlas in onze collectie. Mercator geldt als een van de belangrijkste kaartmakers in de geschiedenis van de historische cartografie. Behalve de mooie kaarten en atlassen die hij produceerde is hij vooral van belang wegens de innovaties die hij aanbracht in de cartografie. Door constant nieuwe geografische data te verzamelen en te verwerken bevatten zijn atlassen de voor die tijd meest accurate, nieuwe kaarten.. Op zijn instigatie produceerde Ortelius de eerste atlas, Theatrum Orbis Terrarum. Mercator was ook de eerste die het woord Atlas introduceerde voor een verzameling kaarten

Caerte van de Scher-Meer, alsoo deselve is bedyckt, ende by cavels van 15 morgen suyver landt door lotinge uytgedelt, op den 25 october Anno 1635. - Schaalstok: 600 Schermeer lant roeden = 9,4 cm. 600 Schermeer dyck roeden = 10,2 cm

[Amsterdam]: [W. en J. Blaeu], 1635. FORUM RKK.1,082

Rechts boven: Wapen van Schermer. - Met stukjes tekst over de kaart

Topstukken uit de Bibliotheek Wageningen UR: geschiedenis van wetenschap in woord & beeld

verspreid. - Oost-Zuidoosten boven

|

In 1635 werd een kaart opgemeten van de Schermer of Schermermeer door Pieter Wils en gegraveerd door Salomon Rogiers nadat de kavels door verloting waren uitgegeven. De Schermer is in blikken verdeeld aangeduid met een letter en die op hun beurt weer in kavels elk met een eigen cijfer. Van deze kaart werd een verkleining vervaardigd met dezelfde titel als bovenstaande. Deze kaart werd overgenomen in een atlas van Claes Jansz Visser in 1637. Ook deze kaart werd opgenomen in de atlassen van de gebroeders Blaeu. De namen Wils en Rogiers zijn inmiddels verdwenen.

Wageningen : [stadsplattegrond].

[t' Amsterdam]: [by Frederick de Wit], 1698. - FORUM RKK.1,406

Kaartblad uit stedenatlas: Perfecte aftekeningen der steden van de XVII Nederlandsche Provincien in platte gronden. - Proefdr. ed. - [t' Amsterdam : by Frederick de Wit, 1698?]

|

Deze kaart is uniek maar toch ook weer niet. De kaart is afkomstig uit de stedenatlas van Frederik de Wit. De Wit was als kopergraveur en kaartenuitgever en -verkoper gevestigd in de Kalverstraat te Amsterdam 'In den Witte Pascaert'. Omstreeks 1698 gaf hij twee edities van een stedenboek uit, een proefdruk en een voltooide. De meeste stadsplattegronden hierin zijn afkomstig van koperplaten die hij op veilingen had gekocht van de beroemde kaartenmakersfamilies Blaeu en Janssonius. Maar Wageningen komt niet uit een van hun atlassen; het is een gekopieerde kaart van de bekende plattegrond van Nicolaas van Geelkercken uit het boek Geldersse Geschiedenissen van Slichtenhorst uit 1654. De weergegeven situatie is dus waarschijnlijk van omstreeks 1650. Gelet op de min of meer lege delen in de bovenhoeken horen er nog wapens, bijv. van Wageningen en Gelderland op deze kaart. De koperplaat is duidelijk niet af of in bewerking. Ook ontbreken een uitgavenvermelding en de schaal. Deze stadsplattegrond van Wageningen is afkomstig uit de eerste editie van het stedenboek van De Wit. Van deze eerste editie is nog maar van één exemplaar de vindplaats bekend, nl. in de Library of Congres te Washington.